

מראי מקומות - בבא מציעא קט"ז

בנמוקי יוסף (ע. בדפיו) שכ' דכלי אוכל נפש, כיון שצריכין אותו למלאכתו, הוי ככסות לילה בלילה שאין רשאי למשכנו, אלא אדרבה, להשיבו.

(ה) רבא אמר, לא צריך למיקם בדינא עלה, ויכול לטעון עד כדי דמיהן- פי' רש"י, שיכול לטעון לקוחה היא בידי, ולכן לא צריך למיקם עלי' בדינא. ולכאור' כוונתו כמש"כ המרדכי (ת"ו) בשם ר"ת, שיש לו מגו שיכול לטעון לקוחה היא בידי, ולכן אי"צ למיקם עלי' בדינא, דהיינו להביא עדים שיש לו הלואה, שהרי יש לו משכון. אבל יש לעי' קצת, דכ' רש"י דקנה לי' משכון, ולכאור' לא קנה לי' משכון באמת, רק דיכול לטעון לקוחה היא בידי, אבל אי"צ משכון באמת, שהרי כלי שצריך לאוכל נפש הוא, ולכן אינו יכול ליטלו בתורת משכון, אלא דהוי אצלו רק לחזק טענתו ע"י המגו. וע' בראש יוסף (על הטור, חו"מ סי' ע"ב, אות מ"ז, עמ' קעד, ג-ד'), שביאר באור"א קצת, ומשמע דכוונתו לומר דהב"ע דנתנו לו הכלי, אבל היכא דנתנו לו באופן שיהי' יכול המלוה לטעון לקוחה היא בידי, א"כ דעת הלוח' שיהי' זה למשכון, וא"כ שפיר קנה זה למשכון, וכ' דעפ"ז יש לפרש דברי רש"י הנ"ל [כ"ג בכוננתו, ע"ש].

(ו) מ"ש מהנהו עיזי דאכלי חושלא... ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן- פי' רשב"ם בב"ב (לו. ד"ה יכול לטעון), דנאמן במגו שהי' יכול לומר לקוחין הן בידי. וכ' הנמוקי יוסף (ב"ב יט. בדפיו) דאינו נאמן אלא בשבועה, דאע"ג דאיכא מגו, מ"מ אי"ז מגו גמור, דאי אמר דאכלי חושלא, אי"ז העזה, אבל אם אמר לקוחין הן בידי, הוי מעיז, וממעיז לשאינו מעיז לא אמרי' מגו לאפטורי משבועה (וכ"כ כאן בקצרה). וע"ע בתוס' בב"ק (קז). שהביא שדעת רש"י שם הוא דהעזה הוא רק היכא דחבירו עשה לו טובה, אבל מה שחבירו יודע שהוא משקר אינו חשיב העזה. אולם הביא דעת הריב"א דהיכא דידוע חבירו שהוא משקר הוי העזה, דהק' מהגמ' כאן, דמבואר דמהני מגו אף של

(א) תניא כוותי' דר"י, חבל זוג של ספרים- פרש"י, מספרים של ספרים והן של פרקים, וכו'. וע' ברא"ש (סי' מ"ח) שהביא דר"ת לא גריס זוג של ספרים, משום דאין עושין בו אוכל נפש, ואם מפני שמתכרין בו וקונין בשכר אוכל נפש, א"כ כל הכלים נמי. אולם ע' בחי' הר"ן ובנמוקי יוסף (ע. בדפיו) בשמו בהמשך הסוגיא, דאכן כ' דכלי אומנתן של אומנין דינן ככלים של אוכל נפש, וכ"כ הר"ן לעיל (קיד:).

(ב) תניא כוותי' דר"י, וכו'- בביאור הראי' לשי' ר"י, פרש"י דכיון דילפי' להו מריחים ורכב, א"כ נראה דגם ריחים ורכב חייב שתיים ולא שלש, והיינו כר"י, דאילו לר' הונא הי' חייב ג' על כולם [דהיינו, דס"ל לרש"י דדעת ר"י הוא דכי נפש הוא חובל הוא גילוי דשאר כלים הו"ל כריחים ורכב, וכדשם שריחים ורכב חייב שתיים, כן שאר ב' כלים חייב שתיים]. וע' ברמב"ן לעיל (קטו:), דכ' דלר' הונא בשאר כלים אינו חייב אלא א', דהא כי נפש הוא חובל הוא רק חד לאו וחד שם הוא. ורק לר"י, דנפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא, ואינו לאו בפנ"ע, היינו דמרבה שאר דברים להיות כריחים ורכב, וכשם שריחים ורכב חייב שתיים, כן שאר דברים. ולכן כ' דגם הברייתא הראשונה ראי' הוא לשי' ר' יהודה, דלא כרש"י.

(ג) חבל זוג של ספרים וצמד של פרות חייב שתיים- פרש"י, צמד של פרות היינו דחבל ב' פרות חורשות עם צמדן... ונראה בעיני שהעול שלהן של פרקים הוה. וע' בהערות להגרי"ש שכ' שיש ב' פירושים שונים ברש"י במה חבל, ע"ש.

(ד) א"ל זיל אהדרי- הק' התוס' הרא"ש, למה הי' צריך להחזירו, הרי לא מצינו דצריך לנתק הלאו דלא תחבול [נמבואר דלא אמרי' דכיון שלא הי' רשאי לחבול בו, ממילא צריך להחזירו משום שיש לו ממון אחרים באיסור, אלא מבואר דבעצם יש לו זכות ממון על זה, אלא שיש איסור גרידא על חבלתו], ע"ש שהאריך בזה. ותי' דע"כ מיירי שזה שוגג הי', ולא ידע שיש איסור בדבר, ולהכי א"ל אביי זיל אהדר, דודאי לא נתכוין לזכות בה באיסור, אבל אם נתכוין לקנותו באיסור, לא הי' צריך להחזיר. אולם ע'

במקצת מדין ר' חייא קמייתא, דאנן סהדי דחצי דידי' הוא, וא"כ הו"ל לישבע משום זה [ולכאור' קו' על רש"י ג"כ, דג"כ כ' כגון שמודה במקצת, ומש"כ דאורי' לפי רש"י א"ש אינו מובן. אבל לכאור' יש לדון בקושייתו בכלל, דלק"מ א"כ אמרי' דמה דאי' לעיל (ג.) דאנן סהדי דמאי דתפיס האי דידי' הוא, הוא רק מחמת הפסק דין, דדומה להא דהכא, אבל אם הביאור הוא דאמרי' דכיון דתפיס חציו בפנינו הרי יש לנו עדות רשלו הוא, ולא משום הפסק דין, א"כ קו' מיושב בפשיטות].

העזה. ותי' דאי"ז העזה באמת, דאי"ז כפירה כ"כ, ואינו דומה לטענת לא הי' של אביך מעולם, דזהו כפירה גמורה, אבל לומר לקוחין הן בידי, נראה מדבריו דאי"ז כפירה כ"כ, ולכן אינו נחשב מגו דהעזה.

הבית והעלייה

(א) **שיש עסק שבועה ביניהם- הק' בתוס' רעק"א,**

מה שייך כאן חיוב שבועה, הרי על מה שהוא מודה הרי אומר לו הילך, דשלך הם, ובהילך אינו נשבע, והניח בצ"ע. וכ' הנתיבות (קס"ד, ח'), דע"כ מיירי דמה שהי' מודה הי' נשבר בפשיעתו, או שמתחלה לקחם בתורת גזילה, ולכן לא הוי הילך.

(א) **מתוך שאינו יכול לישבע משלם- כ' הנמוקי**

יוסף (עא. בדפיו בשם הר"ן), דמכאן ראי' דמה דאמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם, זהו אפי' היכא שיש לו שמא טוב, דהיינו שלא הי' לו לדעת, דמ"מ כיון דסכ"ס אינו יודע, אמרי' דמתוך שאינו יכול לישבע משלם.

(ב) **נפחתה העליי'- ע' בטור (חור"מ שי"ב, י"ח),**

שהביא מש"כ הרמ"ה, דמה דאמרי' דבעל הבית משועבד לבעל העליי', זהו רק כל זמן דאיתא שם עליי', רק דנפחת. אבל אם נפל העליי' לגמרי, שוב אינו משועבד כלל לבנות לו עליי' חדשה. אבל הטור עצמו חולק עליו בזה, וס"ל דכל זמן דהבית שם, משועבד בעל הבית לבנות עליי' לבעל העליי'.

(ג) **אי דא"ל עליי' זו נפל, אזדא לי'- כ' בתוס',**

וגם צריך ליתן השכר על הזמן שכבר דר שם, ואינו יכול לומר דצריך השכר כדי לשכור בית חדשה במקו"א. וע' בריטב"א לעיל (קג). ד"ה היכי' שהביא כן מהרמב"ן, דצריך לשלם מה שכבר דר שם, אבל אין צריך לשלם בשביל מה שעדיין לא דר שם. אולם הביא דרבו (הרא"ה) חולק ע"ז, וס"ל דצריך לשלם כל השכירות, אף מה שלא דר שם עדיין. וע' בקובץ הערות (נ"ג, ג') דביאר מחלקותם, דהרא"ה ס"ל דתשלומין של השוכר הוא בשביל הקנין, ושפיר הי' קנין, ולכן חייב לשלם, אבל הרמב"ן ס"ל

(ז) **ולחזי ברשות דמאן יתבי וליהוי אידך**

המע"ה- הק' התוס' הרא"ש, הא כיון דבני רה"ר פנינהו, ולא חששו ברשות מי השליכום, א"כ מה ראי' יש מהא דנמצא ברשותו, ולמה הוי עדיף מגודרות, דאמרי' דאין להם חזקה, משום דהולכין מעצמן ממקום למקום. וכ' ד"מ"מ מועיל לו רשותו שאין להוציא ממון מחזקתו... ולא דמי לגודרות ולדברים העשויים להשאיל ולהשכיר שהחזק בודאי של הבעלים." [נוע' לעיל בתוס' ברף ק., דהק' תוס' איך שייך לומר ולחזי ברשותא דמאן קיימא לענין המחליף פרה בחמור, הרי גודרות אין להם חזקה, ושם הבאנו מהאחרונים שתמהו על קו' תוס', מה ענין חזקה דגודרות לענין דין מוחזק, הרי סכ"ס הפרה הוא אצלו, ומאן דכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסיא, והבאנו מהשערי ישר דביאר דדין מוחזקות צריך להיות מיוסד על דבר ששייך שיהי' לו חזקה. וצ"ע אם דברי תוס' הרא"ש כאן מתאימים לזה, דמשמע מדבריו דמה דאמרי' דאין דין מוחזקות אצל גודרות, היינו משום שיש להם ודאי מרי קמא, וכיון שאין להם חזקה, א"כ הדין מרי קמא של הראשון מגרע הדין מוחזקות של השני, משא"כ כאן, דאין כאן ודאי מרי קמא, ממילא שפיר הוי מוחזק, אע"פ שאנו יודעין איך הגיע זה לידו, וצ"ע בכל זה].

(ח) **ואיבעית אימא, שותפין בכי האי גוונא לא**

קפדי אהרדי- כ' החזון איש (בכורות י"ט, י"ג, ד"ה שם אקנויא), דאף דהקצות (קפ"ט) ביאר דלא מהני אא"כ משאיל שותף א' לחבירו מקום בחצרו כדי להשתמש בו, וצריך לעשות קנין לזה, אולם לכאור' נראה בפשטות דאי"צ לזה, דכדי שלא יהי' בעל החצר מוחזק על האבנים, סגי בהא דאינו מקפיד על זה שהשתמש חבירו בחצירו, ואי"צ קנין.

(ט) **כגון שיש עסק שבועה ביניהן- פרש"י, כגון**

שמודה במקצת ואמר איני יודע במקצת, דחייב שבועה דאורייתא משום המודה במקצת. וע' ברש"ש שהביא מש"כ הרי"ף והרא"ש דאמר חמשין ידענא דאית לך, ואידך חמשין איני יודע. והק' הרש"ש, דהא לכאור' אף באמר בכלום איני יודע, דכיון דלפי דעתו הדין הוא דיחלוקו, א"כ ה"ל מודה

דהתשלומין הוא בשביל ההשתמשות, ולכן אינו משלם במה שלא השתמש.

(ד) וכי הא דאמר רבין וכו', מעשה בא' שאמר לחבירו, דלית שע"ג פרסק זה, וכו' - הק' הנמוקי יוסף (עא. בדפיו), מהו הדמיון, הרי בבית ועליי', אפי' אם נפחת העליי' ונתקיים הבית אמרי' דצריך לבנות לו עליי', משא"כ בדלית ופרסק, אם הי' הדלית נעקרה והפרסק קיים, ודאי לא יהי' צריך להעמיד לו דלית. ותי' בשם הרשב"א, דבאמת הבית הוא דנתקלקל (דהיינו תקרת הבית), והעליי', דהיינו כותליו ואוירה, קיימא, ותקרת הבית להעליי' כפרסק לדלית. ולפ"ז כ', שאם נפלו כותלי העליי', אז באמת אינו חייב להעמיד לו עליי', דזהו כמו עקירת הדלית, דאין בעל הבית משועבד לזה. (וע"ע במגיד משנה בשכירות ה', ח', שג"כ הביא דברי הרשב"א אלו לדינא.) **אולם ע' בתוס' הרא"ש** דביאר באופן אחר, דכ' דהראי' הוא באופן כללי, דנראה מכאן דכל שני דברים העומדים זה על גבי זה, ובשעה שהשכירו אמר שעל גב זה שעבד התחתון לעליון, והכל לפי הענין, גבי בית שהוא ראוי לדירה כמו העליי', שעבד לו בית לדור בו עד שיבנה לו העליי', ובדלית, שאין הפרסק עשוי אלא לחזק הדלית, א"כ ודאי כוונתו שיהי' משועבד רק כל זמן שהדלית קיימת. [ומדבריו לכאור' משמע דגם חולק על דין של הרשב"א, דהיכא דנופל כותלי העליי', שפיר משעבד בעל הבית לבעל העליי' שיהי' יכול לדור אצלו, ויהי' צריך בעל הבית לבנות לו העליי', ואולי אינו מוכח, ויש לפלפל בזה.]